

LEGES NOVELLAE

AD THEODOSIANVM

PERTINENTES

EDIDIT

ADIVTORE TH. MOMMSENO

PAVLVS M. MEYER

BEROLINI

APVD WEIDMANNOS

MDCCCXV

CONSPECTVS OPERIS

	pag.
Conspectus subsidiorum et explicatio signorum	VI
PROLEGOMENA IN LEGES NOVELLAS AD THEODOSIANVM PERTINENTES	
Cap. I. De singulis legum novellarum syllogis	XI
Cap. II. Codices corporis Maioriani (primae syllogae)	XXV
Cap. III. Codices Breviarii (alterius syllogae)	XXXI
Cap. IV. Codices tertiae syllogae	XLIII
Cap. V. Excerpta. Breviarii epitomae. Varia	LV
I. Ex syllogis Orientalibus excerpta	
II. Ex syllogis Occidentalibus excerpta	
III. Breviarii Alariciani epitomae	LXI
IV. Breviarii minora	LXIII
V. Libri latentes vel deperditi	
Cap. VI. Legum novellarum editiones et apparatus	LXV
Cap. VII. Crisis legum novellarum	LXXVII
A. Leges novellae Theodosii II. Valentini III. Maioriani (1—6)	
B. Leges novellae Marciani et reliqua per Alaricianos solos servata	LXXXIX
C. Leges novellae Anthemii	XC
Cap. VIII. Constitutionum acceptores et tempora locique	XCI
I. Constitutionum acceptores	
II. Constitutionum tempora et loci	XCVI
—————	
I. CORPVS LEGVM NOVELLARVM <i>THEODOSII II. VALENTINIANI III. MAIORIANI</i> IN OCCIDENTE A MAIORIANO CONDITVM	1
II. LEGVM NOVELLARVM <i>MARCIANI</i> IN ORIENTE PROMVLGATARVM QVAE IN BREVIARIVM ALARICIANVM RECEPTAE SVNT	179
III. AVCTARIVM LEGES NOVELLAS EXTRAVAGANTES CONTINENS <i>SEVERI ET ANTHEMII</i>	197
—————	
Index titulorum	209
Corrigenda et Addenda ad vol. I et II	213

CONSTITVTIONARIJ.

FLAVIVS ANASTASIVS } 443 Dec. 23 (const. de constitutionariis:
HILARIVS MARTINVS } Theod. I p. 4).
(*Omissus constitutionariorum titulus sup-
pletur Gestis senatus Romani: Theod. I*
p. 1, 9)

MAGISTRATV NON ENVNTIATO.

ISIODORVS COMES (Occ.) 444 Iul. 14 (Valent. 6, 3).

SINE DESTINATIONE.

..... inter 444 Sept. 11 et 445 Ian. 18 (Valent. 15).

II. CONSTITVTIONVM TEMPORA ET LOCI.

DD. NN.¹⁾ IMPP. THEODOSIVS ET VALENTINIANVS

AA.²⁾ 426—450 Iul. 28.

¹⁾ sic Valent. 14 — 17 — 18 — 19 — 21, 1 — 23 — 25.

²⁾ *Theod. pp. A. pater* in epistula ad generum Theod. 2. — *Domini [nostri] Imp. Caesares* in Valentiniani III. constitutione ad constitutionarios Flavium Anastasium et Hilarium Martinum data X k. Ian. Romae a. 443 (cf. Theod. I p. 4).

438 THEODOSIO A. XVI ET FAVSTO ¹⁾ V̄. C̄.²⁾ CONSS.³⁾

¹⁾ *D. N. Theod. A. XVI cons. et qui fuerit nuntiatus* primis anni mensibus subscribitur constitutionibus Orientalibus: sic Theod. 1 — 3; *Theod. A. XVI cons. omissis et q. f. n.* Theod. 4.

²⁾ v̄. c̄. om. Theod. 5.

³⁾ *Gesta senatus Romani* de Theodosiano in Occidente publicando (cf. Theod. I p. 1 sqq.) edita Romae sub d. VIII k. Ian. plena utriusque consulis nomina exhibent, scilicet domino [nostro] Flavio Theodosio Aug. [XVI] et Anicio Achillio Glabrione Fausto v̄. c̄. (cf. etiam de Rossi, *Inscr. chr. urb. R.* I n. 700).

Valentinianus III. cum uxore Eudoxia, Theodosii II. filia, Ravennam ingressus est (Mommsen, *Chron. min.* II p. 79; cf. Theod. I p. 1, 14), ubi eum degisse Iul. 8 Valent. 1, 1 docet. — Theodosius II. Constantinopoli.

438	prid. k. Feb.	Constantinopoli	Florentio ꝑꝑ̄ō [Orientis]	Theod. 3
438	XV k. Mart.	Constantinopoli	Florentio ꝑꝑ̄ō Orientis	Theod. 1
438	V k. Mart.	Constantinopoli	Florentio ꝑꝑ̄ō [Or.]	Theod. 4
438	VII id. Mai.	Constantinopoli	Marcellino cꝑꝑ̄. [Or.]	Theod. 5, 1
438	VIII id. Iul.	Ravennae	Fausto ꝑꝑ̄ō [Italiae]	Valent. 1, 1
438	prid. non. Nov.	Constantinopoli	Aureliano cꝑꝑ̄. [Or.]	Theod. 6

439 D. N.¹⁾ THEODOSIO A. XVII ET FESTO V. C.²⁾ CONSS.³⁾

¹⁾ sic Theod. 11 — 13 — 14 — 15, 1 — 16.

²⁾ v. c. om. Iust.

³⁾ d. n. Theod. A. XVII cons. et qui fuerit nuntiatus primis anni mensibus subscribitur constitutionibus Orientalibus: sic VII id. Apr. Theod. 9. [Item in Occidente (cf. titulum Mediolanensem CIL. V, 6268: prid. kl. Martias)] habetur Festo v. c. cons. et qui de oriente fu[erit] nuntiatus.] — Theod. A. XVII cons. (omissis et q. f. n.) Theod. 7, 1 — 8 — 10, 1 — 10, 2.

Valentinianus III. Ravennae. — Theodosius II. Constantinopoli.

439	XIII k. Feb.	Constantinopoli	Florentio p̄p̄ō [Or.]	Theod. 7, 1
439	XIII k. Feb.	.....	Florentio p̄p̄ō [Or.]	Iust. 1, 51, 10 [Hal.]
439	X k. Apr.	.....	Cyro p̄ū [Constantinopolis]	{ I Iust. 1, 2, 9 [C] II Iust. 11, 18, 1 {Cui.]
439	III non. Apr.	.....	Florentio p̄p̄ō [Or.]	Iust. 1, 24, 3 [Hal.]
439	VII id. Apr.	Constantinopoli	Florentio p̄p̄ō [Or.]	Theod. 8
439	VII id. Apr.	Constantinopoli	Florentio p̄p̄ō [Or.]	Theod. 9
439	XIII k. Mai.	Constantinopoli	Florentio p̄p̄ō [Or.]	Theod. 10, 1
439	XIII k. Mai.	Constantinopoli	Florentio p̄p̄ō [Or.]	Theod. 10, 2
439	III k. Iun.	Constantinopoli	Florentio p̄p̄ō [Or.]	Iust. 1, 52, 1 [Hal.]
439	VI id. Iun.	Constantinopoli	Florentio p̄p̄ō [Or.]	Theod. 5, 2
439	XV k. Iul.	Constantinopoli	Florentio p̄p̄ō [Or.]	Iust. 2, 15, 2 [PLHal.]
439	VI id. Iul.	Constantinopoli	Florentio p̄p̄ō [Or.]	Theod. 11
439	VI id. Iul.	Constantinopoli	Florentio p̄p̄ō [Or.]	Theod. 12
439	III id. Aug.	Constantinopoli	Thalassio p̄p̄ō Illyrici	Theod. 13
439	V k. Sept.	Ravennae)	Maximo II p̄p̄ō [Italiae]	Valent. 3
439	VII id. Sept.	Constantinopoli	Florentio p̄p̄ō [Or.]	Theod. 14
439	prid. id. Sept.	Constantinopoli	senatui urbis Constantinopolitanae	Theod. 15, 1
439	prid. id. Sept.	Constantinopoli	Florentio p̄p̄ō [Or.]	Theod. 16
439	XIII k. Nov.	Constantinopoli	Florentio p̄p̄ō [Or.]	Theod. 17, 1
439	k. Nov.	.....	Cyro p̄ū [Constantinopolis]	Iust. 8, 11, 20 [Hal.]
439	VI k. Dec.	Constantinopoli	Florentio p̄p̄ō [Or.]	Iust. 9, 27, 6 [LHal.]
439	VIII id. Dec.	Constantinopoli	Cyro p̄p̄ō [Or.]	Theod. 18

440 D. N.¹⁾ VALENTINIANO A. V²⁾ ET ANATOLIO V. C.³⁾ CONSS.⁴⁾

¹⁾ sic Theod. 20.

²⁾ V om. Valent. 9.

³⁾ v. c. om. Iust.

⁴⁾ Anatolio v. c. cons. XIII k. Iun. Constantinopoli Theod. 19, nondum nuntiato consule Occidentali.

Valentinianum III. primis anni mensibus Romae degisse, mense Iunio Ravennae moratum esse subscriptiones declarant. — Theodosius II. Constantinopoli.

440	XI k. Feb.	Constantinopoli	Cyro p̄p̄ō [Or.]	Iust. 8, 11, 21 [Hal.]
440	VIII k. Feb.	Romae	Maximo II p̄p̄ō [Italiae]	Valent. 4
440	V non. Mart.	Rom(ae)	populo [urbis Romae]	Valent. 5

440	XIII k. Apr.	Rom(ae)	Sigisvuldo comiti et magistro utriusque militiae [Occ.]	Valent. 6, 1						
440	non. Apr.	Constantinopoli	Cyro p̄p̄ō et consuli designato [Or.]	Iust. 1, 14, 7 [Hal.]						
440	XIII k. Iun.	Constantinopoli	Eudoxio c̄rp. [Or.]	Theod. 19						
440	XIII (XII III) k. Iun.	.....	Cyro p̄p̄ō [Or.]	<table border="0"> <tr> <td>I</td> <td>Iust. 3, 4, 1 [PL Hal.]</td> </tr> <tr> <td>II</td> <td>Iust. 7, 62, 32 (subscriptione omissa)</td> </tr> <tr> <td>III</td> <td>Iust. 7, 63, 2 (VRussardus)</td> </tr> </table>	I	Iust. 3, 4, 1 [PL Hal.]	II	Iust. 7, 62, 32 (subscriptione omissa)	III	Iust. 7, 63, 2 (VRussardus)
I	Iust. 3, 4, 1 [PL Hal.]									
II	Iust. 7, 62, 32 (subscriptione omissa)									
III	Iust. 7, 63, 2 (VRussardus)									
440	prid. non. Iun.	Rav(ennae)	Maximo II p̄p̄ō [Italiae]	Valent. 7, 1						
440	V id. Iun.	Rav(ennae)	Pierio p̄ū [Romae]	Valent. 8, 1						
440	VIII k. Iul.	Rav(ennae)	populo Romano	Valent. 9						
440	XI k. Oct.	Constantinopoli	Cyro p̄p̄ō [Or.]	Theod. 7, 2						
440	XI k. Oct.	Constantinopoli	Cyro p̄p̄ō et consuli designato [Or.]	Theod. 20						
440	IIII k. Ian.	Constantinopoli	Cyro p̄p̄ō [Or.]	Theod. 7, 3						
440	III k. Ian.	.....	Cyro p̄p̄ō consuli designato [Or.]	Iust. 2, 7, 8 [Hal. Cont.]						

441 { *In Oriente:* CYRO V. C. CONS.
In Occidente: P. C. VALENTINIANI A. V ET ANATOLII V. C.¹⁾

¹⁾ Item de Rossi, Inscr. chr. urb. Romae I n. 706: *die XV kalendas Maias.*

Valentinianus III. primis anni mensibus Ravennae. — Theodosius II. Constantinopoli.

441	VI k. Feb.	Ravennae	Auxentio p̄ū [Romae]	Valent. 8, 2
441	{ X k. Mart. prid. id. Mart.	{ dat. Rav(ennae) accepta ubi sup(ra)	{ Maximo II p̄p̄ō [Italiae]	{ Valent. 10
441	prid. non. Mart.	Constantinopoli	Ariobindo magistro militum [Or.]. Eodem exemplo Aspari viro inlustri comiti et magistro militum et exconsuli ordinario [Or.]	Theod. 7, 4
441	XV k. Mai.	Constantinopoli	Flegetio magistro officiorum [Or.]	Theod. 21
441	VI k. Iul.	Constantinopoli	Cyro p̄p̄ō [Or.]	Theod. 5, 3
441	XV k. Sept.	Constantinopoli	Cyro p̄p̄ō [Or.]	Iust. 1, 55, 10 [Hal.]

442 { *In Oriente:* EVDOXIO ET DIOSCORO CONSS.¹⁾
In Occidente: { DIOSCORO V. C. CONS.²⁾
DIOSCORO ET EVDOXIO VV. CC. CONSS.³⁾

¹⁾ sic nov. Theod. 22, 1 ex Iust. 5, 27, 3 (V Hal.) emendata et Iustinianaeae reliquae levioris auctoritatis.

²⁾ sic Valent. 2, 2 id. Aug. Tituli sepulcrales (de Rossi, Inscr. chr. I n. 709 [XVIII kal. sept.]. 710 [nonis novemb.], CIL. V, 6293. 6402, CIL. III, 12860 [VII id. sept.]) consulem Orientalem non proponunt.

³⁾ sic Valent. 7, 2 V k. Oct.

Valentinianus III. Sept. 27 Spoletii. — Theod. II. Constantinopoli.

442	V k. Mart.	Constantinopoli	Thomae ꝑꝑꝛ [Or.]	{ Iust. 1, 3, 21 (<i>subscriptione omiſsa</i>) = 10, 32, 60 (<i>Cui.</i>)
442	V id. Apr.	.....	Artaxi praeposito sacri cubiculi [Or.]	Iust. 3, 26, 11 [<i>PHal.</i>]
442	id. Aug.	prop. Romae in foro Traiani	Fausto ꝑꝑꝛ [Italiae]	Valent. 2, 2
442	XII k. Sept.	Constantinopoli	Apollonio ꝑꝑꝛ [Or.]	Iust. 2, 7, 9 [<i>Hal.</i>]
442	V k. Oct.	Spoletio	Paterio ꝑꝑꝛ [Italiae]	Valent. 7, 2
442	XVII k. Ian.	Constantinopoli	Apollonio ꝑꝑꝛ [Or.]	Theod. 22, 1 (ex Iust. 5, 27, 3 [<i>VHal.</i>])
442	V k. Ian.	.....	Apollonio ꝑꝑꝛ [Or.]	Iust. 10, 30, 3 [<i>Con- tius</i>]

443 MAXIMO II ET PATERIO ꝑꝑꝛ. CC.¹⁾ CONSS.²⁾

¹⁾ ꝑꝑꝛ. cc. om. Iust.

²⁾ Constitutiones cum Occidentales tum Orientales utriusque consulis ad Occidentem pertinentis nomina proferunt, excepta Theod. 22, 2, ubi d. VII id. Mart. habetur ꝑ. c. Dioscori et Eudozii ꝑꝑꝛ. cc., quam formam genuinae subscriptioni Orientali Romae substitutam esse praecedens Occidentalis a. 442 consulis nomen docet.

Valentinianus III. Mart. 13 Romae, Mai. 25, Aug. 17, Oct. 19 Ravennae, Dec. 23 Romae. — Theodosium II., quem Ian. 28, Mart. 9, Sept. 11 Constantinopoli fuisse videmus, Mai. 22 Afrosiade moratum esse Theod. 23 docet. Hoc ipso anno imperator Asianam expeditionem suscepit, ex qua, cum tempore aestivo iter per Pontum Bithyniamque fecisset, Aug. 27 Constantinopolim reversus est (cf. Mommsen, Chron. mu. II p. 81; Chron. Paschal. ed. Dindorf p. 315 D; Sozomenos, h. e. I p. 395 E). Hac de expeditione cum certiora non constant, Cariaene Ciliciae an Chersonnesi Thracicae urbs Afrosiada intellegatur, in dubio relinquatur.

443	V k. Feb.	Constantinopoli	Anatolio magistro mili- tium [Or.]	Iust. 1, 46, 3 [<i>Hal.</i>]
443	VII id. Mart.	Constantinopoli	Apollonio ꝑꝑꝛ [Or.]	Theod. 22, 2
443	{ III id. Mart.	dat. Rom(ae) ꝑꝑꝛ in foro Traiani	Storacio ꝑꝑꝛ [Romae]	Valent. 11
443	XI k. Iun.	Afrosiade	Apollonio ꝑꝑꝛ [Or.]	Theod. 23
443	VIII k. Iun.	Rav(ennae)	Quadratiano ꝑꝑꝛ [Italiae]	Valent. 6, 2
443	XVI k. Sept.	Ravennae	Albino II ꝑꝑꝛ Illyrici Italiae et Africae	Valent. 2, 3
443	prid. id. Sept.	Constantinopoli	Nomo mag. officiorum [Or.]	Theod. 24
443	XIII k. Nov.	Rav(ennae)	Albino II ꝑꝑꝛ [Italiae]	Valent. 12
[443	X k. Ian.	Romae	Flavio Anastasio et Hila- rio Martino [constitutio- nariis]	Const. de constitu- tionariis (Theod. I p. 4)]

444 { *In Occidente:* D. N.¹⁾ THEODOSIO A. XVIII ET ALBINO V. C.
CONSS.
In Oriente usque ad III k. Dec.: THEODOSIO A. XVIII CONS.²⁾
Postea in Oriente: THEODOSIO A. XVIII ET ALBINO V. C. CONSS.³⁾

¹⁾ sic Valent. 14.

²⁾ sic Theod. 25 — 17, 2 — 15, 2.

³⁾ sic Theod. 26.

Valentinianus III. Iul. 14, Sept. 11 Ravennae. — Theodosius II. Constantinopoli.

444	XVII k. Feb.	Constantinopoli	Nomo mag. officiorum [Or.]	Theod. 25
444	V k. Mart.	.....	Zoilo p̄p̄ō Orientis (Or. om. Iust. 12, 9, 1)	{ Iust. 1, 51, 11 [Hal.] = 12, 9, 1 (omissa subscriptione)
444	V k. Apr.	.....	Nomo comiti et magistro officiorum [Or.]	Iust. 1, 24, 4 [P ^b L Hal.]
444	X k. Mai.	Constantinopoli	Zoilo p̄p̄ō [Or.]	Theod. 17, 2
444	prid. id. Iul.	Ravennae	Isiodoro comiti [Occ.]	Valent. 6, 3
444	XIII k. Aug.	Constantinopoli	Zoilo p̄p̄ō [Or.]	Theod. 15, 2
444	III id. Sept.	Rav(ennae)	Albino II p̄p̄ō [Italiae]	Valent. 14
444	III k. Dec.	Constantinopoli	Hermocrati p̄p̄ō Orientis. Eodem exemplo Theodoro v. inl. p̄p̄ō Inlyrici	Theod. 26

445 D. N.¹⁾ VALENTINIANO A. VI²⁾ ET NOMO V. C.³⁾ CONSS.⁴⁾

¹⁾ sic Valent. 18 — 19.

²⁾ III Iust. 1, 3, 22.

³⁾ v. c. om. Iust.

⁴⁾ *Valentiniano A. VI cons. XV k. Feb.* Valent. 16, nondum nuntiato consule Orientali.

Valentinianus III. Romae. — Theodosius II. Feb. 11 (?). 17 Constantinopoli.

445	XV k. Feb.	Romae	p(opulo) R(omano)	Valent. 16
445(?)	III id. Feb.	Constantinopoli	Florentio p̄p̄ō [Or.]	Iust. 1, 3, 22 [Pit.]
445	XIII k. Mart.	Constantinopoli	Tauro p̄p̄ō (p̄p̄ō om. Iust. 10, 49, 2) [Or.]	{ Iust. 1, 2, 11 [C] = 10, 49, 2 [Cont. Cui.]
445	XVIII k. Mai.	Romae	Auxentio II p̄ū [Romae]	Valent. 20
445	XIII k. Iul.	Romae	Albino II p̄p̄ō [Italiae]	Valent. 18
445	XI k. Iul.	emissa Romae	Albino II p̄p̄ō [Italiae]	Valent. 13
445	VIII id. Iul.	Romae	Aetio viro inl. com. et mag. utriusque militiae et patricio [Occ.]	Valent. 17
445	{ VI id. Dec. prid. id. Dec.	{ dat. Romae pp. in foro Traiani	{ Maximo v. inl. patricio [Occ.]	Valent. 19

446 AETIO PATRICIO¹⁾ III ET Q. AVRELIO¹⁾ SYMMACHO VV. CC.²⁾ CONSS.

¹⁾ *patricio et Q. Aurelio servavit* Valent. 21, 1; cf. Mommsen *Hermae* 36, 522 not. 6. 538 sqq.

²⁾ vv. cc. om. Iust. 1, 14, 8, unica huius anni constitutio Orientalis, quae num primitivam formam repraesentet dubium est.

Valentinianus III. Romae.

446	XVI k. Nov.	.....	senatui	Iust. 1, 14, 8 [Hal.]
446	{ XII k. Nov.	{ dat. Rom(ae) prop. in foro divi Traiani antelata edicto Albini II p̄p̄ō et patricii	{ Albino II p̄p̄ō [Italiae] et patricio	Valent. 21, 1

446	XVIII k. Ian.	Rom(ae)	Albino II $\overline{\text{pp}}\overline{\text{o}}$ [Italiae] et patricio	Valent. 22
446	VII k. Ian.	dat. Rom(ae)	Albino II $\overline{\text{pp}}\overline{\text{o}}$ [Italiae] et patricio	Valent. 21, 2
	VI k. Ian.	acc. Rom(ae)		
	V k. Ian.	prop. in foro Traiani		

447 { *In Oriente:* ARDABVRE $\overline{\text{v. c.}}$ CONS. ET QVI FVERIT NVN-
TIATVS.¹⁾
In Occidente: { CALEPIO $\overline{\text{v. c.}}$ CONS.²⁾
CALEPIO ET ARDABVRE $\overline{\text{vv. cc.}}$ CONSS.³⁾

¹⁾ sic k. Oct. Theod. 2.

²⁾ sic primis anni mensibus: Valent. 23 — 7, 3 — 24; item in titulis urbanis et CIL. XIII, 2355 [*XIII kal. Maias*].

³⁾ sic III non. Iun. Valent. 25.

Valentinianus III. mensibus Apr. Mai. Iun. Romae. — Theodosius II. Oct. 1 Constantinopoli.

447	III id. Mart.	dat. Rom(ae)	Albino II $\overline{\text{pp}}\overline{\text{o}}$ [Italiae] et patricio	Valent. 23
	VI k. Apr.	acc. Rom(ae)		
	VIII id. Apr.	prop. in foro Traiani antelata edicto Albini v. inl. II $\overline{\text{pp}}\overline{\text{o}}$ et patricii		
447	VII k. Mai.	Romae	Floriano c. s. l. [Occ.]	Valent. 7, 3
447	VII k. Mai.	Rom(ae)	Floriano com. s. l. [Occ.]	Valent. 24
447	III non. Iun.	dat. Rom(ae)	Albino II $\overline{\text{pp}}\overline{\text{o}}$ [Italiae] et patricio	Valent. 25
	V id. Iun.	prop. in foro Traiani antelata edicto Albini $\overline{\text{v. c.}}$		
447	k. Oct.	Constantinopoli	domino Valent(iniano) inclito victori ac triumphatori semper Augusto filio	Theod. 2

448 { *In Oriente:* ZENONE ET POSTVMIANO CONSS.
In Occidente: POSTVMIANO^{a)} ET ZENONE¹⁾ $\overline{\text{vv. cc.}}$ CONSS.

^{a)} Cf. Valent. 1, 3 subscr. a. 450 Mart. 5: recitata in senatu per v. inl. proconsulem Postumianum.

¹⁾ Item subscribitur in titulo Lugdunensi CIL. XIII, 2356 [*de]cemo kalend[as febru]arias; in inscriptionibus sepulcralibus urbis Romae non habetur nisi *consulatu Postumiani v. c.* (de Rossi, Inscr. chr. I n. 741. 743. 744).*

Valentinianus III. Iun. 3 Romae. — Theodosius II. Constantiupoli.

448	XIII k. Mart.	Constantinopoli	<i>Θεοδοῦ ἐπαρχῶ πρωτω- γων</i> [Or.]	Iust. 1, 1, 3 [<i>Coll. Const.</i>]
448	III non. Iun.	Rav(ennae)	Albino II $\overline{\text{pp}}\overline{\text{o}}$ [Italiae] et patricio	Valent. 26

— CIII —

[443/444]	.....	Nomo magistro officiorum [Or.]	Iust. 12, 19, 7
[443/444]	.....	Nomo magistro officiorum [Or.]	Iust. 12, 19, 8 [O]
[440/441]	.....	Cyro p̄p̄ō [Or.]	Iust. 12, 21, 5 [Russardus]
[443/444]	.....	Nomo magistro officiorum [Or.]	Iust. 12, 21, 6
[post 440 Mai. 20]	.....	Endoxio com. s. l. [Or.]	Iust. 12, 23, 13 [Russardus]
[438/439]	.....	Florentio p̄p̄ō [Or.]	Iust. 12, 23, 14
[443/444]	.....	Nomo magistro officiorum [Or.]	Iust. 12, 26, 2 [O]
[444]	.....	Zoilo p̄p̄ō [Or.]	Iust. 12, 36, 6
[445/447?]	.....	Protogeni p̄p̄ō [Or.]	Iust. 12, 49, 8
[440/441]	.....	Cyro p̄p̄ō [Or.]	Iust. 12, 50, 21 [O]
[444]	.....	Zoilo p̄p̄ō [Or.]	Iust. 12, 52, 3
.....	.....	Apollonio magistro mili- tū praesentali et Ana- tolio magistro militum per Orientem	Iust. 12, 54, 4 [Cwi. 1584]
[441/442]	.....	Thomae p̄p̄ō [Or.]	Iust. 12, 57, 13
.....	.....	Anatolio magistro mili- tū [Or.]	Iust. 12, 59, 7 [O]

IMP. VALENTINIANVS A. in Occidente inde ab a. 450
Iul. 28 usque ad a. 452 Mart. 30.

Marcianus cum in Occidente agnitus sit a. 452 d. III k. Apr. (Mommesen, Chron. min. I p. 490, 21), nomen eius in inscriptione novellae Valent. 35 a. 452 XVII k. Mai. datae fortasse iurisperitorum vel librorum negligentia omisum est. Hanc igitur novellam inter Valentiniani et Marciani a. 452 constitutiones addito signo $\downarrow$ rettulimus.

450 in Occidente: VALENTINIANO A. VII ET AVIENO V. C. ¹⁾
CONSS.

¹⁾ v. c. om. Valent. 30.

Valentinianus III. Romae.

450 VIII k. Mai. ¹⁾ Romae Epityncano p̄ [Romae] Valent. 29

¹⁾ Mensem corruptum esse verisimile est; nam cum Theodosius II. a. 450 d. V k. Aug. Constantinopoli obierit (Theodorus Lector p. 568 C) neque nuntius Romam nuntiarum potuerit ante mensem Augustum, inter eius nuntiationis diem et diem constitutionis quae sequitur (Valent. 30), V non. Oct., constitutio haec emissa sit necesse est.

450 V non. Oct. Romae Opilioni mag. off. [Occ.] Valent. 30

451 in Occidente: ADELFIGIO V. C. CONS.

Valentinianus III. Romae.

451	{ prid. k. Feb. III non. Feb.	dat. Romae	} Firmino pp̄ō [Italiae] et patricio	Valent. 31
		acc. Romae		
		prop. in foro Tra- iani		
451	prid. k. Feb.	Rom(ae)	Firmino pp̄ō [Italiae] et patricio	Valent. 32
451	prid. k. Feb.	Rom(ae)	Aetio patricio	Valent. 33
451	III id. Iul.	Romae	Firmino pp̄ō [Italiae] et patricio	Valent. 34

IMPP. VALENTINIANVS ET MARCIANVS AA. usque
ad a. 455 Mart. 16.

Marciano imperatore creato Constantinopoli a. 450 a. d. VIII k. Sept. (Mommsen, Chron. min. II p. 83) ab eo inde die in partibus Orientis constitutiones emitti coeptae sunt sub nomine Valentiniani et Marciani nec nisi mero errore aliquot codicis Iustiniani leges (1, 1, 4 — 1, 12, 5 — 9, 39, 2 — 10, 5, 2) omittunt Valentinianum, quem errorem in prima earum (1, 1, 4) acta graeca concilii Calchedonensis et ipsum authenticum latinum refellunt. — In Occidente Marcianum a. demum 452 d. III k. Apr. agnitum esse supra (p. CIII) adnotavimus.

450 *in Oriente*: D. N.¹⁾ VALENTINIANO A. VII ET AVIENO V. C.²⁾
CONSS.

¹⁾ sic Marcian. 2; cf. Maassen, Quellen p. 328 § 321 n. 1.

²⁾ v. c. om. Iust.

Marcianus Constantinopoli.

450	V id. Oct.	Constantinopoli	edictum	Marcian. 1
450	. . . . .	. . . . .	scripta Palladio v. inl. pp̄ō Orientis, Hermogeni v. inl. comiti sacrarum lar- gitionum [Or.], Genethlio v. inl. comiti rerum priva- tarum [Or.], Maximino v. inl. comiti et praeposito sacri cubiculi [Or.]	Marcian. 2
450	XV k. Ian.	Constantinopoli	Tatiano p̄u [Constantino- polis]	{ I Iust. 1, 39, 2 [Cont.] II Iust. 12, 2, 1 [Cui.]

451 *in Oriente*: MARCIANO A. I CONS.¹⁾

¹⁾ sic Marcian. 3. [Formae pleniores *consulatu domini Marciani perpetui Augusti [primo] et qui fuerit nuntiatus et d. n. Marciano pp. Aug. et qui fuerit nominatus* (sic) *con- sulibus* repriciuntur in Marciani epistulis duabus Actis concilii Calchedonensis insertis: cf. Maassen, Quellen 328 § 321 n. 3 et 10 (= Mansi VI, 554. VIII, 765 = Haenel, Corp. Leg. p. 251. 254)]. — Codicis Iustiniani libri exhibent *Marciano A. cons.*: sic 1, 2, 12 (C). 1, 12, 5 (Amb.). Emendant *Marciano A. et Adelfio cons.* Iust. 1, 11, 7 (Hal.). 1, 12, 5 (Hal.). 9, 32, 2 (Cui.). 10, 5, 2 (Cont. Cui.).

Marcianus totum fere annum Constantinopoli egit, id quod subscriptiones eviucunt. Oct. 25 interfuisse eum concilio oecumenico Calchedone habito et Acta concilii ipsa (Hardouin IV p. 1461) et Theophanes (Chronogr. p. 91 A) declarant.

451	XV k. Feb.	Constantinopoli	Palladio $\overline{\text{pp}}\overline{\text{o}}$ Orientis	Marcian. 3
451	III id. Iul.	Constantinopoli	populo [urbis Constantinopolitanae]	Iust. 1, 12, 5 [<i>Amb. Hal.</i>]
451	prid. id. Nov.	Constantinopoli	Palladio $\overline{\text{pp}}\overline{\text{o}}$ [Or.]	Iust. 1, 2, 12 [<i>C</i>]
451	prid. id. Nov.	. . . . .	Palladio $\overline{\text{pp}}\overline{\text{o}}$ [Or.]	Iust. 1, 11, 7 [<i>Hal.</i>]
451	XII k. Ian.	Constantinopoli	Palladio $\overline{\text{pp}}\overline{\text{o}}$ [Or.]	Iust. 9, 99, 2 [<i>L Hal. Cui.</i>]
451	V k. Ian.	Constantinopoli	Palladio $\overline{\text{pp}}\overline{\text{o}}$ Orientis	Iust. 10, 5, 2 [<i>Cont. Cui.</i>]

452 { *in Oriente: SPORACIO $\overline{\text{V}}$. $\overline{\text{C}}$. ET QVI FVERIT NVNTIATVS CONSS.¹⁾*
in Occidente: HERCVLANO $\overline{\text{V}}$. $\overline{\text{C}}$. CONS.

¹⁾ sic plene constitutionis Iust. 1, 3, 23 textus integer et graeco et latine in Actis concilii Calchedonensis servatus (Mansi VII, 499 = Haenel l. l. p. 256 = Maassen l. l. p. 331 n. 13), itom constitutionis Iust. 1, 1, 4 textus authenticus (secundum collectionis Rustici codicem Vaticanum 1321 a me collatum neque minus editiones Mansii [l. l. VII, 475. 721] et Haenelii [l. l. p. 255]; aliter Maassen [l. l. 390 § 321 n. 11] et Krueger), quibuscum concordant aliae constitutiones eiusdem concilii Actis insertae (Haenel l. l. 255 sqq.; Maassen l. l. n. 12). — *Herculano et Asporatio cons.* Iust. 2, 7, 10 (Hal.) emendata.

Valentinianus III. Romae Apr. 15, Iun. 29. — Marcianus Constantinopoli.

452	VII id. Feb.	Constantinopoli	Palladio $\overline{\text{pp}}\overline{\text{o}}$ [Or.] (<i>sic Iust. libri, universis populis Authent., πρόθεμα τοῖς πολλοῖς ἡμῶν τοῖς Κωνσταντινουπολίταις Calch. gr., edictum civibus Constantinopolitanis Calch. lat.</i>)	Iust. 1, 1, 4 [<i>Auth. Calch. L Q Atr. Miraeus</i>]
452	XVII k. Mai.	Romae	Firmino $\overline{\text{pp}}\overline{\text{o}}$ [Italiae] et patricio	Valent. 35
452	XIII k. Iul.	Constantinopoli	Palladio $\overline{\text{pp}}\overline{\text{o}}$ [Or.]	Iust. 2, 7, 10 [<i>Hal.</i>]
452	III k. Iul.	Romae	Firmino $\overline{\text{pp}}\overline{\text{o}}$ [Or.] et patricio	Valent. 36
452	prid. non. Iul.	Constantinopoli	Palladio praefecto praetoriorum Orientis, Valentiniano praefecto Illyrici, Tatiano praefecto urbis [Constantinopolis], Vincomalo magistro divinorum officiorum et consuli designato [Or.]	Iust. 1, 3, 23 [<i>Calch.</i>]

454 AETIO ET STVDIO $\overline{\text{VV}}$. $\overline{\text{CC}}$.¹⁾ CONSS.

¹⁾ $\overline{\text{vv}}$. $\overline{\text{cc}}$. om. Valent. 2, 4.

Valentinianus III. Romae Sept. 21 (Mommesen, Chron. min. I p. 303), Oct. 28. — Marcianus Constantinopoli.

454	prid. non. Apr.	Constantinopoli	Palladio $\overline{\text{pp}}\overline{\text{o}}$ [Orientis]	Marcian. 4
454	V k. Nov.	Rom(ae)	Storacio $\overline{\text{pp}}\overline{\text{o}}$ [Italiae]	Valent. 2, 4

VALENTINIANI ET MARCIANI SINE CONSVLIBVS.

[450 vel 455 initio]	.....	Palladio p̄p̄ō [Or.]	Iust. 1, 51, 12 [<i>Con-</i> <i>tius</i>]
[452]	.....	Sporacio comiti domesti- corum et consuli [Or.]	Iust. 12, 3, 2 [<i>OI</i>]
[451/452]	.....	Vincl'o ¹⁾ magistro officio- rum [Or.]	Iust. 12, 40, 10 [<i>O</i>]

¹⁾ = Vincomalo; vide p. XCV.

IMP. MARCIANVS A.

Interfecto Valentiniano a. 455 d. XVII k. Apr. (Mommsen, Chron. min. I p. 303. 490. 492) Orientalis imperii constitutionibus Marciani nomen solum praescribatur usque ad obitum eius (a. 457 inter Ian. 26 et Feb. 7: Theodor. Lector I p. 552 D; Chron. min. II p. 87). In Occidente qui regnare temptaverunt Petronius Maximus (usque ad prid. k. Iun. a. 455 [de ficticia Maximi qui dicitur novella supra p. XXIV egi]) et Eparchius Avitus (a die VII id. Iul. a. 455 usque ad d. XVI k. Nov. a. 456), in constitutionibus Orientalibus non comparent. — Errore Valentinianus post obitum nominatur Iust. 1, 3, 24 — 1, 5, 8 [contra Authenticum] — 1, 7, 6 [contra Authenticum].

455 *in Oriente*: { ANTHEMIO V. C. CONS.¹⁾
DIVO VALENTINIANO A. VIII ET ANTHEMIO
V. C. CONSS.²⁾

¹⁾ sic Marcian. 5 — Iust. 1, 3, 24.

²⁾ sic in solo Authenticum constitutionum Iust. 1, 5, 8 — 1, 7, 6.

Marcianus Constantinopoli.

455	X k. Mai.	Constantinopoli	Palladio p̄p̄ō [Or.]	Marcian. 5
455	VIII k. Mai.	.....	Palladio p̄p̄ō [Or.]	Iust. 1, 3, 24 [<i>PL</i> <i>Pith.</i>]
455	k. Aug.	Constantinopoli	Palladio p̄p̄ō [Or.]	{ I Iust. 1, 5, 8 [<i>Auth.</i>] II Iust. 1, 7, 6 [<i>Auth.</i> <i>Hal.</i>]

456 *in Oriente*: VARANE ET IOHANNE CONSS.

456	VIII .. Apr.	.....	Constantino p̄p̄ō [Or.]	Iust. 1, 4, 13 [<i>Hal.</i>]
456	XV k. Aug.	.....	Constantino p̄p̄ō [Or.]	Iust. 10, 22, 3 [<i>Cont.</i>]

MARCIANI SINE CONSVLIBVS.

[456 ¹⁾]	.....	Constantino p̄p̄ō [Or.]	Iust. 1, 3, 25
	¹⁾ cf. Iust. 1, 4, 13.		
[456]	.....	Constantino p̄p̄ō [Or.]	Iust. 4, 41, 2

IMP. MAIORIANVS A. in Occidente inde ab a. 457
Apr. 1 usque ad a. 458 Apr./Mai.

Maorianus a. 457 k. Apr. Ravennae a militibus auctore Ricimere imperator proclamatus (Chron. min. I p. 305, II p. 87; Iordanes, Romana [ed. Mommsen] 335) statim Romae agnitus est a senatu (nov. Maiorian. 1; Sidon. Apollin., Carm. V, 387); Leo Constantinopoli creatus est eodem anno d. VII id. Feb. (Chron. min. II p. 87). Hic quando in Occidente agnitus sit non traditur; secundum constitutiones nostras id evenit a. 458 inter d. V id. Mart. (nov. Maiorian. 2) et VIII id. Mai. (Maiorian. 3). Accuratus tempus definiri potest ex tribus epistulis Leonis I. p. m. die XII k. Apr. [dd. nn.] Leone et Maioriano AA. cons. datis (Iaffé, Regesta pontificum p. 73 n. 537—539; cf. etiam de Rossi, Inscr. chr. I n. 803).

458 in Occidente: D. N. MAIORIANO A. I CONS.

Maorianus consulatu suscepto senatui urbis Romae Ian. 13 Ravenna 'de ortu imperii sui' scribit (Maiorian. 1), ubi et Mart. 10/11 moratur.

458	III id. Ian.	Rav(ennae)	senatui [urbis Romae]	Maiorian. 1	
458	{	V id. s(upra)- s(cripti)	VI id. Mart. dat. Rav(ennae)	} Basilio ꝑꝑꝑ [Italiae]	Maiorian. 2
			acc. Rav(ennae)		

IMP. LEO ET MAIORIANVS AA. usque ad a. 461
Aug. 7.

458 in Occidente: D. N.¹⁾ LEONE ET MAIORIANO AA. CONSS.

¹⁾ sic Maiorian. 4 — 5 — 6.

Maorianus postquam per totum fere annum Ravennae degit, Alpes post diem Nov. 6 (Maiorian. 7) transgressus (Sidon. Apoll., Carm. V, 510) Lugduni sistit, ubi a Sidonio Apollinari panegyrico celebratur (l. l. 574 sqq.).

458	VIII id. Mai.	Rav(ennae)	universis rectoribus pro- vinciarum	Maiorian. 3
458	V id. Iul.	Rav(ennae)	Aemiliano ꝑꝑ [Romae]	Maiorian. 4
458	prid. non. Sept.	Rav(ennae)	Ennodio ꝑꝑ. [Occ.]	Maiorian. 5
458	VII k. Nov.	Rav(ennae)	Basilio ꝑꝑꝑ [Italiae]	Maiorian. 6
458	VIII id. Nov.	Rav(ennae)	Basilio ꝑꝑꝑ [Italiae]	Maiorian. 7

459 in Occidente: RICIMERE V. C. CONS.

Maorianus Arelate, quod Visigothi frustra occupare temptaverant, ante diem Apr. 17 ingreditur (Chron. min. I p. 664); cum Visigothorum rege Theoderico societatem init (Chron. min. II p. 31; Priscus frg. 27; Ioh. Antioch. fr. 203), bellum contra Wandalos parat (Procop. bell. Vandal. I, 7 p. 194; cf. Sidon. Apoll., l. l. passim).

459	XV k. Mai.	Arelato	Rogatiano consulari Tus- ciae Suburbicariae	Maiorian. 9
-----	------------	---------	--	-------------

460 *in Occidente*: MAGNO ET APOLLONIO VV. CC. CONSS.¹⁾

¹⁾ Titulus sepulchralis urbanus apud Rossi, l. l. I n. 738 consulatum non plene exhibet (*VII idus sept. Magno v. c. cons.*).

Maorianus, quem Mart. 28 Arelate nondum excessisse subscriptio docet, inde cum exercitu suo profectus mense Maio Caesaraugustam in Hispaniam venit (Chron. min. II p. 31. 232; Prisc. frg. 27; Ioh. Antioch. fr. 203); sed navibus prope Novam Carthaginem a Wandalis captis paceque facta (Chron. min. I p. 664, II p. 31; Ioh. Antioch. fr. 203) Arelate revertitur, unde sequenti demum anno 461 Italiam petit (Chron. min. I p. 664, II p. 31; Sidon. Apoll., ep. I, 11, 10).

460 V k. Apr. Arelato Ricimeri v. inl. com. et Maiorian. 11
mag. utriusque militiae
atque patricio [Occ.]

IMPP. LEO ET SEVERVS AA.

Maorianus a. 461 d. VII id. Aug. Dertonae in Liguria occiso Libius Severus a Ricimere d. XIII k. Dec. eiusdem anni substituitur (Chron. min. I p. 305. 664, II p. 231); qui Ravennae renuntiatus imperio Occidentali usque ad a. 465 (post d. VII k. Oct.: nov. Severi 2) functus est [Chron. min. I p. 305 pro *XVIII kal. Septembris* fortasse scribendum est *XVIII kal. Decembris*; cf. Clinton, *Fasti Romani* I p. 666].

463 *in Occidente*: BASILIO V. C. CONS.

Severus Romae Feb. 20.

463 X k. Mart. Rom(ae) Basilio p̄p̄o [II Italiae] et Sev. 1
patricio

465 *in Occidente*: HERMENERICO ET BASILISCO¹⁾ CONSS.

¹⁾ sic Sev. 2; in reliquis constitutionibus nomen Basilisci utpote Leonis imperatoris affinis praecedit (cf. Mommsen, *Neues Archiv* 14, 233 sq.); inscriptiones sepulchrales variant (cf. de Rossi, l. l. n. 813. 817. 818. 819).

Severus Romae diem obiit post d. Sept. 25 (vide supra).

465 VII k. Oct. . . . . Basilio p̄p̄o [II Italiae] et Sev. 2
patricio

IMPP. LEO ET ANTHEMIVS AA.

Anthemius a Leone imperatore Constantinopoli Romam missus Augustus constituitur a. 467 prid. id. Apr. (Chron. min. I p. 305; Ioh. Antioch. frg. 209); interfectus est a. 472 prid. k. Iul. post urbem a Ricimere expugnatam (Ioh. Antioch. l. l.; Chron. min. I p. 306; cf. Seeck apud Pauly-Wissowa I, 2368).

468 *in Occidente*: D. N. ANTHEMIO PP.¹⁾ A. II²⁾ CONS.

¹⁾ sic Anthem. 3.

²⁾ sic Anthem. 3.

Anthemio k. Ian. alterum consulatum Romae ineunti paulo post filiae nuptias cum Ricimere celebratas Sidonius Apollinaris panegyricum dicit (carm. II; ep. 1, 9). Dum bellum contra Wandalos geritur, Anthemius Romae moratur.

468	{ X k. Mart. id. Mart.	dat. Romae accep(ta) Romae	} Luperciano ̄̄̄̄ [Italiae]	Anthem. 1
468	{ sub die XIII k. Apr.	dat. Romae	} Luperciano ̄̄̄̄ [Italiae]	Anthem. 2
468	{ sub die eodem XIII k. Apr.	actum Romae		

Restat ut gratias agam maximas omnibus qui de hac editione bene meruerunt. Pium et primum officium est laudare clarissimae memoriae virum singularem THEODORUM MOMMSEN, qui nisi in textu recensendo adiutor mihi fuisset assiduus atque egregius, numquam fieri potuit, ut huic operi satisfacerem. Post summi viri obitum, quem ereptum nobis esse totus orbis terrarum luget, probatissimo OTTONIS SEECK consilio usus sum; cui quid editio debeat, apparatus criticus inde a p. 121 docet. Praeterea in corrigendi Prolegomenorum plagulas opere ingrato strenue me adiuverunt collega MAX ROTHSTEIN, amicus BOGDAN KRIEGER, in textus plagulis corrigendis EUGENIUS TAEUBLER. Praestantissima porro adiumenta mihi attulerunt, ut alios omittam suis locis data occasione nominatos, PAULUS FRIDERICUS GIRARD indefessus totius operis fautor, FRANCISCUS EHRLI S. I. bibliothecae Apostolicae Vaticanae praefectus, P. GIACOSA Taurinensis, qui Eporediensis capituli bibliothecae aditum mihi patefecit, LUDOVICUS STERN Regiae bibliothecae Berolinensis libris manuscriptis praepositus. Gratiae denique et Mommseni et meo nomine debentur WEIDMANNIS, qui editorum voluntati semper obsecuti magnos sumptus in utrumque volumen per tot annos impensos libenter tulerunt, neque minus officinae aulae Vimariensi typographicae, quae opere suo tam egregie functa est.

Scribebam Berolini mense Augusto a. 1905.

Paulus M. Meyer.